

## Fæstegaarde og Overgang til Selvejendom.

Antallet af de d. 1. Januar 1879 bortfæstede og bortforpagtede Bøndergaarde samt Fæstegaardes Overgang til Selvejendom eller Arvefæste i de 14 Aar fra 1879 til 1892. I: Statistiske Meddelelser 3. R., 13. Bd. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, 1894.

Antallet af alle Slags bortfæstede og efter Frd. af 15. Juni 1792 § 11 bortforpagtede Bøndergaarde samt deres Hartkorn udgjorde d. 1. Jan. 1879:

i Landsdelene:	Antal af Gaarde.	Hartkorn.
		Tdr.
Sjælland, Samsø og Møn . . . . .	2334	12739
Fyn og Langeland . . . . .	1889	10035
Lolland og Falster . . . . .	289	1709
Øerne (undt. Bornh. og Ærø) . . .	4612	24483
Det nordlige Jylland . . . . .	498	1887
Det sydøstlige — . . . . .	437	1943
Det sydvestlige — . . . . .	126	496
Jylland . . . . .	1061	4326
Hele Kongeriget (undt. Bornh. og Ærø)	5673	28809

Bornholm er ikke medtaget, da der her ikke længere findes Bøndergaarde i almindeligt Livsfæste; ligeledes

## Fæstegaarde og Overgang til Selvejendom.

Antallet af de d. 1. Januar 1879 bortfæstede og bortforpagtede Bøndergaarde samt Fæstegaardes Overgang til Selvejendom eller Arvefæste i de 14 Aar fra 1879 til 1892. I: Statistiske Meddelelser 3. R., 13. Bd. Udgivet af det Statistiske Bureau. København, 1894.

Antallet af alle Slags bortfæstede og efter Frd. af 15. Juni 1792 § 11 bortforpagtede Bøndergaarde samt deres Hartkorn udgjorde d. 1. Jan. 1879:

i Landsdelene:	Antal af Gaarde.	Hartkorn.
		Tdr.
Sjælland, Samsø og Møn . . . . .	2334	12739
Fyn og Langeland . . . . .	1889	10035
Lolland og Falster . . . . .	289	1709
Øerne (undt. Bornh. og Ærø) . . .	4612	24483
Det nordlige Jylland . . . . .	498	1887
Det sydøstlige — . . . . .	437	1943
Det sydvestlige — . . . . .	126	496
Jylland . . . . .	1061	4326
Hele Kongeriget (undt. Bornh. og Ærø)	5673	28809

Bornholm er ikke medtaget, da der her ikke længere findes Bøndergaarde i almindeligt Livsfæste; ligeledes

er Ærø udelukket, da Fæsteforholdet aldrig her har fundet Sted.

Sammenholdes Fæstegaardenes Hartkorn med det samlede Hartkorn i samtlige Landsogne i de paagældende Landsdele, faas følgende Tabel:

Landsdelene:	Samlet Beløb af Landdistrikternes Hartkorn den 1. April 1873.	Fæstegaardenes Hartk.-Tilliggende den 1. Januar 1879.	Af det saml. Hartk. udgj. Fæstegaardenes Tilliggende følgende Procent.
	Tdr.	Tdr.	pCt.
Fyn og Langeland . . .	56524	10035	17,75
Sjælland, Samsø og Møn .	113516	12739	11,20
Lolland og Falster . . .	30008	1709	5,70
Øerne (undt. Bornh. og Ærø) . . . . .	200048	24483	12,27
Det nordlige Jylland . .	47510	1887	3,97
Det sydøstlige — . .	69912	1943	2,78
Det sydvestlige — . .	50496	496	0,98
Jylland. . .	167918	4326	2,58
<b>Hele Kongeriget (undt. Bornh. og Ærø) . . .</b>	<b>367966</b>	<b>28809</b>	<b>7,83</b>

Den gennemsnitlige Størrelse af en Fæstegaard bliver paa Øerne mellem 5 og 6 Tdr. Hartkorn, i Jylland noget over eller noget under 4 Tdr. Hartkorn.

Af Fæstegaardene var, i hele Kongeriget betragtet under Et:

c. 86 pCt. fæstepligtige Bøndergaarde, som var givne i Livsfæste.

8 - fæstepl. Bønderg. bortforp. efter Frd. 1792.

6 - bortfæstede Bønderg. uden Fæstetvang.

I hele Kongeriget under Et henhørte d. 1. Jan. 1879 af samtlige Fæstegaarde:

	Gaarde		Hartkorn	
	Antal	pCt.	Tdr.	pCt.
til Domænegods . . . . .	1	0,102	5	0,102
- offenl. Stift, Gods og benefic. Gods	153	2,60	934	3,24
- Len, Stamhus og Fideikommisg. .	3579	63,109	18441	64,101
- private Godser . . . . .	1940	34,120	9429	32,173
Tilsammen . . . . .	5673	100,100	28809	100,100

Den til Domænegodset henhørende Fæstegaard er en Gaard af Frederiksgaves forrige Gods paa Øen Torø ved Assens, eftersom Fæsteren i sin Tid har vægret sig ved at overtage Fæstegaarden som Ejendom, og trods den særlige Lov af 22. Fbr. 1867 er Gaarden hidtil ikke udgaaet af Fæsteforholdet.

Mellem de forskellige Landsdele bestod der forøvrigt betydelige Forskelligheder. Af Fæstegaardene hørte nemlig

	til offentlige Stiftelser	til Majorats- godserne	til private Godser
	pCt.	pCt.	pCt.
paa Sjælland, Samsø, Møn . . . . .	5,31	44,60	50,00
- Lolland-Falster . . . . .	0,35	56,40	43,25
- Fyn, Langeland . . . . .	0,170	89,44	9,86
i det sydøstl. Jylland . . . . .	2,08	64,07	32,95
i - nordlige - . . . . .	0,20	44,38	55,42
i - sydvestlige - . . . . .	0,170	75,40	23,81

Fæstegodsets Fordeling d. 1. Jan. 1879 mellem de enkelte Amter ses af nedenstaaende Tal:

Øerne:		
Amterne:	Antal Fæstegaarde.	Hartkorn. Tdr.
1) Svendborg . . . . .	1360	6552
2) Præstø . . . . .	743	3954
3) Sorø . . . . .	654	3689
4) Odense . . . . .	629	3483
5) Holbæk . . . . .	583	2840
6) Københavns . . . . .	306	1969
7) Maribo . . . . .	289	1709
8) Frederiksborg . . . . .	48	287
Øerne (undt. Bornh.) .	4612	24483

Jylland:		
Amterne:	Antal Fæstegaarde.	Hartkorn. Tdr.
1) Aalborg . . . . .	334	1294
2) Randers . . . . .	223	975
3) Aarhus . . . . .	130	594
4) Vejle . . . . .	84	374
5) Hjørring . . . . .	101	310
6) Viborg . . . . .	70	298
7) Thisted . . . . .	63	283
8) Ringkjøbing . . . . .	53	191
9) Ribe . . . . .	3	7
Jylland . . . . .	1061	4326

Hele Kongeriget (undt. Bornh.) 5673 Fæsteg. med 28809 Tdr. Hartkorn.

Af Fæstegaardene bortsolgte til Selvejendom (derunder Arvefæste) i de fjorten Aar 1879—92 ialt 1466 Gaarde med 6899 Tdr. Hartkorn, henholdsvis 25,84 og 23,95 pCt. af resp. Antal Fæstegaarde og disses Hartkorn i 1879. Mellem de forskellige Arter af Godser fordelte disse Bortsalg sig saaledes: Der solgte til Selvejendom af Fæstegaarde

	Gaarde Antal	i Forh. til Antallet i 1879	Hartkorn	i Forh. til Beløbet i 1879
		pCt.		Tdr.
under offenl. Stiftelser.	44	28,176	264	28,127
- Majoratgodserne	808	22,158	3846	20,188
- private Godser .	614	31,665	2789	29,58

Majoratgodserne have saaledes vist sig mindst tilbøjelige til at bortsælge til Selvejendom, og især gælder dette om de fynske, af hvis Fæstegods kun c. 18 pCt. i de fjorten Aar overgik til Selvejendom.

Samler man de foreliggende Oplysninger til et almindeligt Overblik over Fæstegaardenes Overgang til fri Ejendom i Landets to større Hoveddele, Øerne og Jylland, samt i hele Kongeriget i Løbet af de 14 Aar fra 1879 til 1892, faar man følgende Hovedresultat:

Paa Øerne (undt. Bornholm):	Antal af Gaarde	Hartkorns Tilligg.
		Tdr.
fundtes ved Begyndelsen af Aaret 1879 . . .	4612	24483
heraf overgik i Aarene 1879 til 1892 til fri Ejend.	1049	5209
Rest ved Begyndelsen af Aaret 1893 . . .	3563	19274
<b>I Jylland:</b>		
fundtes ved Begyndelsen af Aaret 1879 . . .	1061	4326
heraf overgik i Aarene 1879 til 1892 til fri Ejend.	417	1690
Rest ved Begyndelsen af Aaret 1893 . . .	644	2636
<b>I hele Kongeriget (undt. Bornh.):</b> havde Fæsteg. ved Begyndelsen af Aaret 1893 saaledes følgende Omfang . . . . .	4207	21910

Det fremgaar da heraf, at Fæstegodsets Overgang til fri Ejendom i de ommeldte 14 Aar havde forholdsvis haft større Fremgang i Jylland end paa Øerne, idet der i den førstnævnte Landsdel var bleven afhændet til fri Ejendom omtrent  $\frac{2}{5}$  Del af Gaardene og ligeledes henimod  $\frac{2}{5}$  Del af det tilliggende Hartkorn, men i den sidstnævnte Landsdel ikke fuldt  $\frac{1}{4}$  Del af Gaardene og kun noget over  $\frac{1}{5}$  Del af det til disse Gaarde henlagte Hartkorn.

Med Hensyn til Omfanget af det ved Begyndelsen af Aaret 1893 tilbageværende Fæstegods maa det dog bemærkes, at der, foruden den i Tidsrummet fra 1879 til 1892 ved Afhændelserne af Fæstegaarde til fri Ejendom stedfundne Afgang fra det tidligere Fæstegaardsforhold, ogsaa paa anden Maade kan være foregaaet Nedgang i dette Forhold, nemlig ved de i Henhold til Lovgivningen erhvervede Bevillinger til Nedlæggelse af Fæstegaardsjord, dels til Skovplantning, dels til Udstykning i Huslodder eller til Sammenlægning med større Avlsbrug eller i Medfør af Lov af 19. Fbr. 1861 § 2 overdraget Godsejeren til Raadighed; men om den derved indtraadte Afgang af Fæstegods foreligger der kun enkeltvis nogle Angivelser, der ved Indhentning af nærmere Oplysninger angaaende Salgsforholdene lejlighedsvis ere fremkomne, saa at det iøvrigt temmelig ringe Resultat deraf her neppe lader sig tage i Betragtning. Overhovedet kan derfor Omfanget af det ved Begyndelsen af Aaret 1893 her i Landet tilbageværende Fæstegods efter det hidtil foreliggende Materiale ikke bestemmes med større Nøjagtighed end, at det ovenfor anførte Beløb af Fæstegods maa antages at være noget højere, end det i Virkelig-

heden vilde vise sig at være, saafremt det fuldstændige Materiale til Bestemmelsen heraf havde været tilstede. Under alle Omstændigheder tør det anses for sikkert, at Afgangen i Fæstegodset i langt overvejende Grad betinges af Salg af Fæstegaardene til fri Ejendom fremfor af Nedlæggelse eller Inddragelse af Fæstegaardsjorder.

Til yderligere Oplysning om de i Aarene 1879 til 1892 til fri Ejendom overgaaede Fæstegaarde skulle vi endnu meddele, at af de 1466 Fæstegaarde med 6899 Tdr. Hartkorn, der bortsolgte til Selvejendom, solgte de 796 med 3729 Tdr. Hartkorn til fuld Selvejendom, de 670 med 3170 Tdr. Hartkorn derimod til Arvefæste. Paa Øerne solgte til Selvejendom 478 Gaarde med 2477 Tdr. Hartkorn, til Arvefæste 571 Gaarde med 2732 Tdr. Hartk.; — i Jylland til Selvejendom 318 Gaarde med 1252 Tdr. Hartk., til Arvefæste 99 Gaarde med 438 Tdr. Hartkorn. Mellem de enkelte Amter er Forskellighederne i denne Henseende ret store, — saaledes f. Ex. i Holbæk og Præstø Amter betydelige Bortsalg til Arvefæste, — i flere jyske Amter omvendt slet intet Bortsalg til Arvefæste men kun til Selvejendom. Forholdet mellem Salgene til Selvejendom og til Arvefæste var paa Øerne og i Jylland saaledes:

Af samtlige solgte Fæstegaarde med deres Tilliggende overgik:

paa Øerne:	af Gaardene.	af Hartkornet.
	pCt,	pCt,
til Selvejendom . . . . .	45 <sub>157</sub>	47 <sub>155</sub>
til Arvefæste . . . . .	54 <sub>148</sub>	52 <sub>145</sub>
tilsammen . . . . .	100 <sub>100</sub>	100 <sub>100</sub>

i Jylland:	af Gaardene.	af Hartkornet.
	pCt,	pCt,
til Selvejendom . . . . .	76 <sub>128</sub>	74 <sub>108</sub>
til Arvefæste . . . . .	23 <sub>174</sub>	25 <sub>192</sub>
tilsammen . . . . .	100 <sub>100</sub>	100. 0